

Szanowni Państwo,

Od 2005 roku spotykamy się co dwa lata na Konferencjach Sztuki Nowoczesnej w Toruniu, organizowanych przez Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata i Zakład (dziś Katedrę) Historii Sztuki Nowoczesnej (dziś z dodatkiem - i Pozaeuropejskiej). Konferencje poświęcone zostały podstawowym zagadnieniom estetyki i krytyki artystycznej, problemom periodyzacji sztuki, a także relacjami między sztuką polską i wybranymi państwami lub światowymi centrami. Przygotowywali je dr Małgorzata Geron, mówiący te słowa oraz prof. Jan Wiktor Sienkiewicz (konferencje V i VI).

I konferencja *Sztuka lat 1905-1918. Malarstwo, rzeźba, grafika, krytyka artystyczna* (2005; publikacja UMK 2006) dotyczyła genezy sztuki współczesnej. Istotą rozważań stała się „granica współczesności”, przesunięta do 1905 roku. Rok 1905 otworzył przed europejskimi twórcami nowe horyzonty artystyczne, estetyczne i ideologiczne, zaś polskich włączył w główny nurt sztuki. Konferencja odbyła się w stulecie awangardy.

II konferencja *Dzieje krytyki artystycznej i myśli o sztuce* (2007; publikacja Wydawnictwo DiG 2009) poświęcona została problematyce genezy krytyki artystycznej, kształtowania się jej pojęć, języka i form, wpływu doktryn filozoficznych i estetycznych na myśl o sztuce, związków z ideologiami politycznymi, relacjami między artystą a krytykiem i odbiorcą w społeczeństwie, wreszcie rolą sztuki w społeczeństwie.

III konferencja *Szpetne w sztukach pięknych. Brzydota, deformacja i ekspresja w sztuce nowoczesnej* (2009; „Studia o sztuce nowoczesnej” t. 3, Wydawnictwo Libron, Kraków 2011) dotyczyła pojęcia brzydoty (szpetnego), które od czasu wydania przez Karla Rosenkranza *Estetyki brzydoty* (1853), spopularyzowanej w Polsce przez Henryka Struvego, stało się kluczową kategorią estetyczną. Waloryzacja brzydoty w XX wieku łączyła się z radykalnymi zmianami stylów, konwencji i postaw artystycznych, by ostatecznie wyprzeć tradycyjne pojęcie piękna.

IV konferencja *The inspiration from the past in the art of the 20th and 21st centuries* (2011; „Studia o sztuce nowoczesnej” t. 4, Wydawnictwo Libron, Kraków 2013) poświęcona została związkowi między sztuką nowoczesną a

sztuką dawną. Koniec XVIII wieku stał się cezura, od której pojawiły się w sztuce akademickie neo-style, nawiązujące do zasad klasycznej sztuki greckiej czy rzymskiej, gotyku czy renesansu. Na początku XX wieku akademizm został odrzucony, jednak nawiązania do dawnej sztuki pozostały zarówno w aspekcie stylów, technik artystycznych i ikonografii, nawiązującej do tradycji lokalnych i światowych kultur.

V konferencja *Art of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland & Republic of Ireland in 20th–21st centuries and Polish–British & Irish Art Relations* (2013; „Studia o sztuce nowoczesnej” t. 5, Wydawnictwo UMK 2015) prezentowała po raz pierwszy badania sztuki brytyjskiej i irlandzkiej w XX wieku, prowadzone przez polskich badaczy. Objęły one sztukę brytyjską przed 1945, jak i współczesną, sztukę irlandzką. polsko-brytyjskie związki artystyczne przed 1945 i współcześnie, a także w szerokim zakresie działalność polskich artystów emigracyjnych i polską kolonię artystyczną w Londynie.

VI konferencja *Paris et les artistes polonais / Paris and the Polish Artists 1945-1989* (2015; „Studia o sztuce nowoczesnej” t. 6, Wydawnictwo UMK 2018) dotyczyła powojennego środowiska artystów polskich w Paryżu (i we Francji), będąc pierwszym zbiorowym opracowaniem na ten temat. Przedmiotem referatów (i artykułów) były także polsko-francuskie stosunki artystyczne w warunkach politycznego podziału Europy, instytucje emigracyjne, inspiracje francuską sztuką awangardową (jak tasyzm), filozofią (egzystencjalizm), literaturą i filmem na polskich twórców, odwiedzających Paryż.

VII konferencja *Formiści – Bunt / Zdrój – Jung Idysz. W stulecie polskiej awangardy* (2017; „Pamiętnik Sztuk Pięknych” 13, 2018: *Wokół 1918 roku. Niepodległość i awangarda*) zawiera studia poświęcone dziejom awangardy w Polsce od 1917 roku, a także jej oddziaływanie na sztukę polską lat 20. Konferencja (i tom) nawiązuje do I konferencji (i tomu), stanowiąc jakby ich kontynuację. Jednak na sztukę odradzającego się państwa autorzy patrzą z innej perspektywy, którą niesie 100 lat niepodległości.

VIII konferencja *Art education and Art criticism in Central and Eastern Europe in the 20th and 21st centuries* (2019; „Sztuka Europy Wschodniej / The Art of

Eastern Europe” IX, 2021), zorganizowana w 100-lecie odrodzenia Uniwersytetu Stefana Batorego z Wydziałem Sztuk Pięknych, poświęcona została edukacji artystycznej i od lat 20. do współczesności w uczelniach m.in. Wilna, Kowna, Torunia, Rygi oraz dla porównania Florencji, a także ocenie artystycznych zjawisk w historii i krytyce sztuki.

W związku z pandemią nie udało się zorganizować w 2021 kolejnej konferencji *Dwieście lat polskiej krytyki artystycznej*, mającej być wkładem Instytutu do obchodów. Jednak teksty, które mogły zostać wygłoszone, zostały opublikowane w „Pamiętniku Sztuk Pięknych” 16, 2021.

Tematyka rozpoczynającej się IX konferencji *Sztuka amerykańska XX i XXI wieku oraz polsko-amerykańskie kontakty artystyczne* dobrze wpisuje się w jeden z głównych zakresów toruńskich Konferencji Sztuki Nowoczesnej, jakim są relacje z wielkimi centrami sztuki - tu Wielką Brytanią (Londyn) i Francją (Paryż).

Można dodać, że poza Konferencjami Sztuki Nowoczesnej Instytut zorganizował kilka dużych międzynarodowych konferencji, które dotyczyły kontaktów artystycznych w XX wieku. Były to:

Art of Japan, Japonism and Polish-Japanese relations (Kraków 2010; [“World Art Studies” 9] 2012)

Poland – Japan. Contemporary art and artistic relations (Warszawa 2019: “World Art Studies” 19, 2019)

Polska – Rosja: sztuka i historia / Польша – Россия: искусство и история (Warszawa 2012; „Sztuka Europy Wschodniej / Искусство восточной Европы”) – tom 2: *Sztuka polska, sztuka rosyjska i polsko-rosyjskie kontakty artystyczne w XX i XXI wieku* (2014)

Contatti artistici polacco-italiani 1871-1939 (Rzym 2021; “World Art Studies” 21, 2021)

Contatti artistici polacco-italiani 1944-1980 (Rzym 2023 – listopad)

Ponadto bez konferencji ukazał się tom:

Sztuka ukraińska XX wieku i polsko-ukraińskie związki artystyczne / 20th-century Ukrainian Art and Polish-Ukrainian artistic relations („Sztuka Europy Wschodniej / The Art of Eastern Europe” VII, 2019)

W Polskim Instytucie Studiów nad Sztuką Świata pojawiały się zainteresowania sztuką amerykańską i polsko-amerykańskimi relacjami. Były to zazwyczaj artykuły w tomach z konferencji i czasopismach (np. teksty prof. Jana W. Sienkiewicza o polskich grupach i artystach w USA).

Wyróżniają się publikacje książkowe:

Anna Markowska, *Komedia sublimacji. Granica współczesności a etos realności w sztuce amerykańskiej / Comedy of Sublimation. Paradigm Shift and Ethos of the Real in American Art*

Wyd. DiG, Warszawa 2010

Dorota Chudzicka, *Od modernizmu w kierunku ekspresji narodowej tożsamości. Wokół koncepcji sztuki Stanisława Szukalskiego (1893 – 1987) / From Modernism Towards the Expression of National Identity. Around Stanislaw Szukalski's Concept of Art*, seria "Studia i Monografie" 11

PISnSS & Wyd. Tako, Warszawa-Toruń 2015

Ewelina Jarosz, *Utrata i pustka? Ponowoczesny model recepcji malarstwa barwnego pola / Deprivation or Loss? The Postmodern Model of Reception of the Color Field Painting*, seria "Studia i Monografie" 33 [32]

PISnSS & Wyd. Tako, Warszawa-Toruń 2021

Filip Pręgowski, *The Pictures Generation. Sztuka i krytyka w czasach przełomu*

Wyd. UMK, Toruń 2022

Otwierająca się konferencja jest pierwszą poświęconą sztuce amerykańskiej i polsko-amerykańskim kontaktom, zorganizowaną w Polsce.

W 2017 roku odbyło się duże wydarzenie *POLACY w Ameryce. Polsko-amerykańska konferencja naukowa z okazji 50-lecia Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce*. Była ona wspierana przez organizacje polonijne, w tym Kongres Polonii Amerykańskiej – The Polish American Congress i Amerykańska Rada Kultury Polskiej – American Council for Polish Culture.

PISnSS został wymieniony jako jeden z trzech partnerów, zaś profesorowie historii sztuki Andrzej K. Olszewski i Jan W. Sienkiewicz byli członkami Rady Naukowej. W części „Ludzie sztuki” przedstawiono referaty m.in. o fotografii Ignacym Telidze, grafiku Tadeusza Łapińskim, ilustratorze Władysławie Bendzie, architekcie Jerzym Szeptyckim czy Krakart Group z Kalifornii. Prof. Andrzej Olszewski w podsumowaniu konferencji przedstawione badania, w wielu miejscach, uznał za nowatorskie. Opublikowano w 2 tomach materiały z konferencji pod tytułem *Polacy w Ameryce* pod redakcją Macieja Kordasa, Karola Kucharskiego i Iwony Stefaniak (dyrektorki Muzeum).

W czerwcu bieżącego roku w Poznaniu odbyło się jednodniowe międzynarodowe sympozjum *Hot Art, Cold War. Supplements, Extensions, Alternative Narratives*, przygotowana przez prof. Filipa Lipińskiego i Julię Stachyrę oraz IHS UAM. Odnosiło się ono do dwutomowej antologii *Hot Art, Cold War 1945-1990*, którą opracowali Claudia Hopkins i Iain Boyd Whyte (Routledge 2020). Obejmuje ona (choć w różnych zakresach) wszystkie państwa europejskie, podzielone na dwie części: tom I - *Northern and Western European Writing on American Art* ; tom 2 – *Southern and Eastern European Writing on American Art*. Referaty wygłoszone w 2 panelach: „Pop Art across the Iron Curtine” oraz “Civil Rights, Counterculture and Art in East-Central Europe” podejmowały tematykę recepcji amerykańskiej sztuki i kultury wizualnej lat 1945-1990 w Europie za Żelazną Kurtyną, badając równocześnie zróżnicowane warunki geopolityczne i ekonomiczne, odmiennie kształtujące sztukę Środkowo-Wschodniej części kontynentu.

Książka organizatora sympozjum prof. Lipińskiego *Hopper wirtualny. Obrazy w pamiętającym spojrzeniu* (ukazała się w serii Monografie Fundacji na Rzecz

Nauki Polskiej) w Wydawnictwo UMK w Toruniu w 2013. Drugą pozycją tego autora jest *Ameryka. Rewizje wizualnej mitologii Stanów Zjednoczonych* (Wyd. UAM 2021).

Z zasłużonych polskich badaczy sztuki w Ameryce trzeba wymienić prof. Szymona Bojkę (1917-2014), który od lat 70. badał twórczość artystów polskich i polskiego pochodzenia w USA. Przez wiele lat przebywał w tym kraju, wykładając m.in. w University of Texas w Austin oraz Rhode Island School of Design w Providence (w latach 1984-2001).

Opublikował książkę *Z polskim rodowodem. Artyści polscy i amerykańscy polskiego pochodzenia w sztuce Stanów Zjednoczonych w latach 1900–1980* (Oficyna Wydawnicza Kucharski – Archiwum Emigracji Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu 2007), która jest podstawową publikacją na ten temat.

Zgodnie z tytułem konferencja składa się z dwóch zintegrowanych ze sobą części:

Pierwsza część to polskie badania nad sztuką amerykańską XX i początku XXI wieku: Pierwszy okres to lata 1913 - II wojna światowej. Obejmuje czasy od Armory Show, łączonym z recepcją awangardy europejskiej, przez nowojorski dadaizm i surrealizm, twórczość amerykańskich artystów w kręgach europejskiej awangardy do emigracji europejskich artystów do USA w latach 30. Drugi okres od 1945 roku do współczesności, obejmuje m.in. ekspresjonizm abstrakcyjny i neoekspresjonizm lat 70. i 80; modernizm i postmodernizm; pop-art; konceptualizm i postkonceptualizm; sztuka nowych mediów, a także wpływy tych nurtów na sztukę europejską (analizowane w wspomianej książce – antologii *Hot Art, Cold War*). Istotne są zagadnienia teorii i krytyki sztuki, życia artystycznego - wystaw, szkolnictwa, muzeów, instytucji sztuki oraz prasy.

Druga część to opracowania twórczości artystów polskich i polskiego pochodzenia, działalność polskich instytucji w USA, wymiana artystów i wystaw, relacje (w tym oddziaływanie) sztuki amerykańskiej i polskiej. Po raz pierwszy od czasów książki Bojki (zamkniętej na 1980 roku) może zostać

stworzony zarys historii polskiego środowiska artystycznego (uzupełnionego o 40 lat) i twórczości artystów, w tym dzisiejszego starszego i średniego pokolenia.

Konferencja i publikacja jej materiałów po angielsku powinna otworzyć drogę do polskiego udziału w badaniach podejmowanych w międzynarodowej współpracy panatlantyckiej, dotyczących kształtowania się i osobowości nowych wspólnot stworzonych przez emigracje z Europy a wyrażających się poprzez twórczość artystyczną, która może oddziaływać na kraje pierwotnego pochodzenia.

Konferencja wzbogaci dokumentację polskiej sztuki i życia artystycznego zagranicą (w tym na emigracji), którą od wielu lat zajmuje się PISnSS i inne krajowe instytucje.